

Мануйлов Євген Миколайович, доктор філософії, професор, професор кафедри філософії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: manuilov1946@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3896-6017

Калиновський Юрій Юрійович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: kalina_uu@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-0081-8107

ВПЛИВ «ПОЛІТИЧНОЇ ДОЦІЛЬНОСТІ» НА БУТТЯ ПРАВОВИХ НОРМ ТА ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНОМУ ВІТЧИЗНЯНОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

Проаналізовано сутнісні характеристики принципу «політичної доцільності». Визначено вплив його реалізації на буття правових цінностей та норм у процесі розбудови української держави. Показано негативні та позитивні аспекти прийняття політичних рішень на основі принципу «політичної доцільності». Доведено, що застосування принципу «політичної доцільності» у вітчизняному політико-правовому просторі може посилювати легітимаційний потенціал діючої влади або навпаки дестабілізувати систему політичних відносин.

Ключові слова: *принцип «політичної доцільності»; політико-правові цінності; державотворення; легітимація; правові норми.*

Постановка проблеми. Взаємовплив політики та права, відповідно політичних і правових цінностей у демократичному суспільстві є достатньо дискусійним питанням. Загальновідомим є твердження про те, що політика не повинна впливати на право, а політична діяльність має бути підпорядкована праву. Разом з тим під час розбудови демократичної, правової держави виникають ситуації, які потребують швидкого реагування заради подолання соціальних конфліктів та протиріч, збереження громадянського миру, встановлення справедливості й рівноваги у суспільстві. Саме в таких випадках, може реалізовуватися принцип «політичної доцільності». Застосування даного принципу, з одного боку, дозволяє вирішити складні соціально-політичні

протиріччя за відсутності необхідних правових норм, а з другого боку, політична вмотивованість рішень без належного правового обґрунтування має сприйматися як виняток, доречний лише у суспільно важливих кризових обставинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика взаємодії політики та права, особливостей застосування принципу «політичної доцільності» у вітчизняних політичних практиках, впливу політичної кон'юнктури на буття правових цінностей та норм знайшла своє відображення у наукових працях таких дослідників, як Н. Добренька, О. Кукуруз, С. Максимов, Г. Матвеева, І. Нагорнюк, М. Недюха, А. Селіванов, Ю. Шемшученко та ін.

Формулювання цілей. Виходячи з вищенаведеного, **метою** нашої наукової розвідки є з'ясування особливостей реалізації й впливу принципу «політичної доцільності» на утвердження та існування правових цінностей під час розбудови демократичної держави в Україні.

Виклад основного матеріалу. Низка дослідників, розмірковуючи над проблемою своєчасності та вмотивованості застосування принципу «політичної доцільності» в існуючих вітчизняних політико-правових умовах, виокремлюють позитивні й негативні аспекти його прояву. Зокрема, О. Кукуруз підкреслює, що мотивація діяльності політиків за допомогою поняття «політична доцільність» може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Часто за допомогою цього поняття політика підпорядковує собі право. Політична доцільність не має чіткої незмінної структури, вона відображає суб'єктивний підхід певної частини політичної еліти. Відповідно результат її застосування залежить від політичної, правової свідомості і культури представників еліти, переважання у них особистих чи державницьких цілей, наявності професіоналів, які можуть спрогнозувати подальший розвиток держави. Рішення, які не відповідають діючому законодавству, але дозволяють врегулювати серйозний політичний конфлікт, не допустити кризи у певній галузі господарства, покращити життя суспільства, можуть прийматися лише народними представниками, які мають значний ступінь суспільної довіри. Причому мається на увазі не рівень підтримки на виборах, а позитивна оцінка діяльності певної гілки державної влади протягом тривалого часу [1, с. 38–39].

Вочевидь, за негативним сценарієм, застосування принципу «політичної доцільності» може мати домінуючу суб'єктивну складову, а трактування певних соціально-політичних та економічних подій – відповідати інтересам лише частини політичного класу й суспільства. В той же час прийняття політико-правового рішення за принципом «політичної доцільності» у позитивному варіанті має бути результатом широкого суспільно-політичного консенсусу, який був напрацьований у результаті консультацій між політичними силами, діалогом з громадянським суспільством тощо. Разом з тим будь-яке політич-

но обґрунтоване рішення потребує правового оформлення й не має протирічати діючій Конституції.

З цього приводу Ю. Шемшученко зазначає, що міркування політичної доцільності не є підставою для прийняття закону з порушенням відповідної процедури, не у відповідності з чинною Конституцією України [2, с. 34]. На наше переконання, правова норма, прийнята на основі принципу «політичної доцільності», може мати двоякий характер: як тимчасовий механізм відновлення у суспільстві таких правових цінностей, як справедливість, законність, свобода тощо, або як основа для здійснення прецедентного права. За другим варіантом правова норма повинна мати глибинний та системний ціннісний характер, заповнюючи існуючу законодавчу прогалину, переформатовуючи відносини у певній сфері суспільного життя та ін.

Важливо, щоб прийняті політичні рішення не протирічили базовим політико-правовим цінностям демократичного розвитку країни. Розмірковуючи над вищеозначеною проблематикою, Н. Добренька зауважує, що у праві справедливість виступає як: а) неупереджене ставлення до дослідження обставин справи, до осіб, що беруть участь у ній, до остаточного рішення; б) прийняття рішення, яке узгоджується з принципами моралі, загальнолюдськими цінностями, власними моральними переконаннями і моральними переконаннями суспільства в цілому. Однією із складових ідеї права, на яку спирається у своїй діяльності будь-яка легітимна влада, є доцільність. На відміну від справедливості та законності, доцільність за своєю природою є не стільки правовим, скільки політичним феноменом. Доцільність не є постійною категорією, у ній закладена певна відносність. Вона може змінюватися залежно від політичної ситуації, партійно-політичних переконань, та, зрештою, від особистої позиції окремих індивідів [3, с. 198–199].

На думку фахівців, реалізація принципу «політичної доцільності» у правовій формі може посилити легітимність політичного класу, інституції, політичного режиму в цілому або навпаки мати зворотний делегітимізуючий ефект. Для посилення легітимізаційної складової політичного режиму вкрай важливо, щоб прийняте рішення відповідало цінностям політико-правової культури різних верств населення.

На переконання С. Максимова, доцільність може й не порушувати основних принципів легітимності, а навпаки, сприяти їх реалізації. Наприклад, якщо усередині суспільства чи усередині самої влади виявляються конфлікти, які є загрозливими, і при цьому правові засоби їх врегулювання себе вичерпали, вирішення проблеми переходить із правової площини в політичну. Однак і за таких обставин політичне рішення повинно бути своєрідною декларацією політичних сил про відмову застосовувати насильство і поважати невід'ємні та невідчужувані права людини і діяти з найменшими порушення-

ми норм чинного законодавства, тобто хоча б в основних положеннях залишатися справедливим і законним. І за цих умов політика повинна бути правовою [4, с. 126].

Отже, легітимізуючий (або делегітимізуючий) ефект від політичного рішення визначається його ціннісною наповненістю, темпоральним виміром, суб'єктністю, умовами прийняття та раціональною обґрунтованістю, спрямованістю на певний рівень існування політичних суб'єктів і відносин.

За класифікацією О. Висоцького, доцільно виділяти сім вимірів легітимації, на кожному з яких, на нашу думку, буде специфічно реалізовуватись принцип «політичної доцільності» у співвідношенні з діючими правовими нормами й цінностями:

1) існування політичної спільноти (держави, нації) (найбільш основний та загальний вимір);

2) підтримка центральних принципів політичного режиму (основна підтримка ключових норм демократії);

3) підтримка інституцій політичного режиму (легітимність як результат оцінки роботи інститутів держави);

4) оцінка функціонування політичного режиму (легітимність як результат сприйняття громадянами стану справ у різних сферах суспільного життя);

5) підтримка керівництва країни у здійсненні зовнішньої політики з боку її громадян, а також міжнародне визнання держави та оцінка її політики світової спільнотою;

6) підтримка місцевих органів влади;

7) підтримка політичних акторів чи представників державної влади (оцінка ефективності державних керівників) [5, с. 100–101].

Можна стверджувати, що застосування принципу «політичної доцільності» для прийняття правових рішень є засобом посилення легітимності певного суб'єкта владних повноважень шляхом утвердження (відновлення) певних політико-правових цінностей (перш за все справедливості, свободи, рівності, безпеки тощо), а також елементом боротьби за легітимну інтерпретацію соціальної реальності.

У свою чергу, легітимна інтерпретація реальності складається із загальноприйнятих смислів, із сформованих на рівні соціуму або соціальної групи завдяки комунікації стереотипів, знаків, символів, звичаїв, ритуалів, а головне – з когнітивних, перцептивних та афективних схем як правил здійснення операцій, які обумовлюють способи міркування, способи інтерпретації різноманітних ситуацій, минулого, теперішнього, майбутнього, світу в цілому, а також способи діяльності та поведінки [6, с. 401].

У підсумку, легітимація забезпечує підтримку населенням формальних норм, що знову вводяться, і правил політичної, соціальної, правової й еконо-

мічної поведінки громадян. Процес легітимації владних політичних і економічних рішень-норм проходить успішно, якщо ці нові норми відповідають домінуючим у культурі суспільства цінностям. Необхідність цієї відповідності витікає з того, що культура в широкому сенсі (політична, соціальна, економічна, ідеологічна, художня та ін.) є своєрідним соціально-генетичним кодом суспільства, що вирішальним чином впливає на політичну, соціальну і економічну поведінку індивідів. Якщо, наприклад, у масовій свідомості домінує уявлення про ефективність тільки авторитарної влади, то введення демократичних принципів, і зокрема принципу поділу влади, буде сприйнято в кращому разі лише як данина сучасній політичній моді. А спрямованість політики й засобів її реалізації як і раніше визначатиме лише виконавча влада [7, с. 162–163].

Розмірковуючи над недоліками й перевагами, застосування принципу «політичної доцільності», його впливу на буття правових цінностей та норм, з нашої точки зору, варто вести мову про інституційну відповідальність і готовність державних органів щодо прийняття й реалізації суспільно значущих рішень. Саме в таких рішеннях інституалізуються різноманітні правові цінності, важливі для демократичного поступу нашої держави.

Як відомо, особливого значення у створенні демократичної держави як політико-правового проекту, утвердженні правових цінностей набуває діяльність Верховної Ради України, Верховного Суду України, Конституційного Суду України, які своїми рішеннями започатковують стандарти політико-правового життя у країні, визначають особливості співвідношення політики та права. В цілому владні органи формують правову політику у державі, визначаючи параметри політичних рішень, процедури прийняття та реалізації правових норм.

Основою формування та реалізації правової політики є низка принципів як відправних положень правової дії, а саме: верховенство права; законність; демократизм; орієнтація на гуманістичні та моральні цінності; соціально-політична обумовленість; узгодженість інтересів людини, суспільства та держави; врахування національних інтересів щодо вирішення питань імплементації міжнародних стандартів правового регулювання; наукова обґрунтованість; цілеспрямованість та чітке визначення пріоритетів; еволюційний характер формування правової політики; орієнтація на досягнення кінцевих результатів; поєднання механізмів управління та самоорганізації, державного регулювання та самоврядування; плановірність та поетапність, сталість та прогнозованість; відкритість процесу формування та реалізації [8, с. 38].

У цьому контексті варто зазначити, що в українських реаліях спостерігається загрозлива тенденція політизації діяльності Конституційного Суду, який має утверджувати правові цінності й бути максимально віддаленим від

кон'юнктурних політичних процесів. Як стверджує І. Нагорнюк, досягнення відстороненості Конституційного Суду України від сфери політики, без перебільшення, є вкрай важким завданням, зважаючи хоча б на зміст його компетенції. Головним об'єктом діяльності Конституційного Суду України є Основний Закон держави, а завданням – гарантування його верховенства. Сама ж Конституція значною мірою складається з норм, які безпосередньо регулюють державно-політичні відносини владарювання. Учасниками відповідних відносин є вищі органи державної влади України і саме вони є найбільш активними суб'єктами політичних дій [9, с. 173].

Безсумнівно, Конституція України має бути захищена від політичної кон'юнктури, спроб змінити її положення, виходячи з недостатнього визначення й обґрунтування об'єктивних причин таких доленосних трансформацій. Так, А. Селіванов зауважує, що для держави набуває особливого значення «охорона Конституції» як умова її стабільності, тому цей чинник не можна розглядати в контексті другорядних елементів, які не впливають на стабільність суспільства, політичного режиму, забезпечення прав і свобод людини, самообмеження держави. Однак це не означає, що політичні задуми про внесення змін і доповнень до чинної Конституції України слід розглядати виключно як інструмент боротьби за владу, протиставляючи їх прямій необхідності створення нових конституційних моделей у вдосконаленні державного механізму, підвищення ефективності всіх складових режиму конституційності, правопорядку в державі. За об'єктивно назрілих соціальних перетворень не можна також довго зволікати з конституційною реформою. Зазначені обставини свідчать про необхідність самостійного розгляду доктрини «охорони Конституції» [10, с. 76–77].

Дана доктрина передбачає напрацювання дієвих правових механізмів захисту конституції від впливу політичних, маніпулятивних технологій, коли політичні авантюристи намагаються втручатися у правові основи буття народу, прагнуть змінити основний закон держави для реалізації своїх корисливих планів.

Необхідно зазначити, що у науковій літературі розрізняють поняття «правова охорона Конституції» та «захист Конституції» [11, с. 212]. Ми у своєму дослідженні спираємось на думку Ю. Тодики, який використовує поняття «охорона» і «захист» конституції як синоніми, розмірковуючи про гарантії дотримання, охорони і захисту положень конституції [12, с. 290–291].

Вищеозначена проблематика вкрай важлива для розуміння особливостей співвідношення політики та права в процесі розбудови демократичної держави в Україні. На переконання фахівців, однією з юридичних ознак конституції будь-якої країни є її стабільність, яка виявляється насамперед у забезпеченні високого ступеня усталеності конституційних норм. Стабільність конституції,

її тривале існування без не виправданих змін надає їй вищого смислу справедливого закону для суспільства, а часті, переважно несистемні зміни з політичних причин і мотивів характеризують конституційний режим суспільного ладу як такий, що не має міцної опори, міцного права на справедливість і стабільність інститутів влади [13, с. 101].

Вочевидь, Конституція є уособленням у суспільній свідомості справедливості, стабільного правопорядку, правової законності в тому випадку, коли її положення становлять підґрунтя для прийняття необхідних суспільству політично доцільних рішень. Саме тому реалізація принципу «політичної доцільності» має здійснюватись на основі конституційних норм та цінностей.

Разом з тим в Конституції України передбачений порядок внесення змін до неї, оскільки будь-які законодавчі норми повинні відповідати суспільним потребам та реаліям, еволюціонувати разом із соціумом.

Так, порядок внесення змін до Конституції України визначений в розділі XIII. При цьому процедура внесення змін до Основного Закону, як відомо, залежить від предмета цих змін. Зокрема, зміни до розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України» з огляду на їх фундаментальне значення для конституційного ладу держави передбачають більш складну процедуру, ніж до інших розділів. Так, відповідно до ст. 156 Конституції України зміни до розділів I, III, XIII Конституції України приймаються не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України і затверджуються всеукраїнським референдумом. Зміни до інших розділів Основного Закону держави мають бути попередньо схвалені більшістю від конституційного складу Верховної Ради України і вважаються прийнятими, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради України за них проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Парламенту. В той же час Конституцією України (статті 157 і 158) прямо визначені обмежувальні умови щодо внесення змін до Основного Закону. Зокрема, за змістом відповідні зміни не повинні передбачати скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина, бути спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України. Крім цього, заборонено вносити зміни до Конституції України в умовах воєнного чи надзвичайного стану, а також змінювати двічі одні і ті самі положення Основного Закону Парламентом протягом одного скликання [14, с. 47–48].

Вочевидь, реалізація та захист конституційних норм є запорукою стабільного розвитку держави, шлях до утвердження права як суспільно важливої цінності. На переконання науковців, право взагалі як нормативний регулятор суспільних відносин, становить загальнолюдську цінність, натомість політика є лише специфічною формою реалізації вказаних відносин, яка обумовлює

особливу – юридичну – форму суспільного управління (державність) і відповідну історичну форму права (юридичне право) на певному етапі розвитку. Право, відтак, виступає як визначальний фактор щодо політичної форми соціального управління. Іншими словами, у співвідношенні «політика-право» політика визначає історичну форму права, і разом з тим, визначається його нормативною природою [15, с. 7].

Безсумнівно, застосування принципу «політичної доцільності» не повинно розбалансовувати політико-правові відносини у державі, порушувати базові політико-правові цінності та норми. Державотворчий процес як такий передбачає створення чітких правових правил та процедур, які становлять фундамент політичних, економічних, духовних відносин у країні.

З цього приводу Г. Матвеева слушно зауважує, що стан взаємодії політики і права можна визначити як суперечливий, амбівалентний, де панує часто довільне, ситуативне тлумачення права відповідно до політичної кон'юнктури та досягнення особистих (групових) політичних інтересів, а політична доцільність ставить під сумнів необхідність дотримання юридичних і правових норм у суспільстві. Відтак це призводить до розбалансованості гілок влади, суперечливості здійснення принципу конституціоналізму, проблемності визначення, легітимності владних інститутів, урядових рішень, указів Президента. На тлі специфічного поєднання відображення досвіду попередніх формацій, запозичення чужоземних політичних практик та адаптованого до рівня вітчизняної ментальності розуміння цінностей та норм західної демократії роблять політичний процес в Україні мало прогнозованим [16, с. 259].

Висновки. Таким чином, реалізація принципу «політичної доцільності» та його вплив на буття правових цінностей на сучасному етапі вітчизняного державотворення має амбівалентний характер. З одного боку, застосування вищезначеного принципу дозволяє вирішити суспільно-політичні конфлікти та відновити (утвердити) демократичні політико-правові цінності, подолати суспільну кризу у тих випадках, коли механізми її вирішення не зафіксовані у діючому праві. З другого боку, принцип «політичної доцільності» може бути використаний політичними силами як засіб боротьби за владу, як технологія просування вузькопартійних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кукуруз О. Реалізація політики і права політико-управлінською елітою України. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2012. Вип. 2. С. 35–41.
2. Шемшученко Ю. С. Що є право? *Антологія української юридичної думки* : в 10 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. Київ : Видав. дім «Юридична книга», 2005. С. 30–46.

3. Добренька Н. В. Загально-соціальне та юридичне розуміння поняття «доцільність». *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право.* 2011. Вип. 2. С. 197–201.
4. Максимов С. И. Политика должна быть правовой: к проблеме взаимодействия политики и права в транзитивном обществе. *Трансформація політики в право: різні традиції та досвід* : матеріали міжнар. наук. конф. (9–12 лист. 2005 р., Київ-Харків). Харків : Право, 2006. 288 с.
5. Висоцький О. Ю. Політична влада в Україні: проблеми легітимації та модернізації : монографія. Дніпропетровськ : Інновація, 2012. 132 с.
6. Висоцький О. Ю. Легітимація. *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20 т. Т. 2: Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. / Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. С. 398–401.
7. Дзьобань О. П., Лукашевич С. Ю. Соціально-політичне середовище як комплекс динамічних взаємодій порядку й хаосу. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія* / редкол.: А. П. Гетьман та ін. Харків : Право, 2012. Вип. 1 (11). С. 159–167.
8. Недюха М. Правова політика України: новітні виміри. *Вісник Академії управління МВС.* 2010. №4(16). С. 38–45.
9. Нагорнюк І. В. Питання політики і права в сфері Конституційного Суду України. *Європейські перспективи.* 2012. №3(3). С. 170–174.
10. Селіванов А. Доктрина «охорони Конституції України» в період активних політичних задумів про її реформування. *Вісник Конституційного Суду України.* Київ, 2011. № 1. С. 75–82.
11. Таран Д. П. Захист конституції: основні сучасні підходи. *Форум права.* 2015. № 3. С. 212–218.
12. Тодька Ю. Н. Конституция Украины – Основной Закон государства и общества. Харьков : Факт, 2001. 382 с.
13. Селіванов А. О. Конституція. Громадянин. Суд. Професійні та суспільні погляди. Київ : УАІД «Рада», 2009. 560 с.
14. Мірошниченко Ю. Контроль Конституційного Суду України за додержанням процедури внесення змін до Конституції України як засіб забезпечення її верховенства. *Вісник Конституційного Суду України.* 2011. № 1. С. 42–52.
15. Шемшученко Ю., Ющик О. Політика, право, Конституція. *Право України.* 2007. № 8. С. 6–8.
16. Матвеева Г. Політико-правові колізії в Україні як предмет політологічних досліджень. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії.* 2011. Вип. 1. С. 259–269.

REFERENCES

1. Kukuruz O. (2012). Realizatsiya polityky i prava polityko-upravlins'koyu elitoyu Ukrayiny. *Studia politologica Ucraino-Polon – Political studies at Ucraino-Polon, issue 2, 35–41* [in Ukrainian].
2. Shemshuchenko Yu. S. (2005). Shcho ye pravo? Antolohiya ukrayins'koyi yurydychnoyi dumky. V 10 t. / [Redkol.: Yu. S. Shemshuchenko (holova) ta in.]. Kyiv: Vydavnychyy dim «Yurydychna knyha» [in Ukrainian].
3. Dobren'ka N. V. (2011). Zahal'no-sotsial'ne ta yurydychne rozuminnya ponyattya «dotsil'nist'». *Naukovyy visnyk Akademiyi munitsypal'noho upravlinnya. Seriya : Pravo – Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Management. Series: Law, issue 2, 197–201* [in Ukrainian].
4. Maksimov S. I. (2006). Politika dolzhna byt' pravovoj : k probleme vzaimodejstviya politiki i prava v tranzitivnom. Transformatsiya polityky v pravo: rizni tradytsiyi ta dosvid: Materialy mizhnar. nauk. konf. (9–12 lyst. 2005 r., Kyiv-Kharkiv). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
5. Vysots'kyy O. Yu. (2012). Politychna vlada v Ukrayini: problemy lehitymatsiyi ta modernizatsiyi: monohrafiya. Dnipropetrovs'k: Innovatsiya [in Ukrainian].
6. Vysots'kyy O. Yu. (2017). Lehitymatsiya. Velyka ukrayins'ka yurydychna entsyklopediya : u 20 t. – T. 2: Filosofiya prava / redkol. : S. I. Maksymov (holova) ta in. / Nats. akad. prav. nauk Ukrayiny; In-t derzhavy i prava imeni V. M. Korets'koho NAN Ukrayiny; Nats. yuryd. un-t. imeni Yaroslava Mudroho. Kharkiv: Pravo, 398–401 [in Ukrainian].
7. Dz'oban' O. P., Lukashevych S. Yu. (2012). Sotsial'no-politychne seredovyshe yak kompleks dynamichnykh vzayemodiy poryadku y khaosu. *Visnyk Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho. Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya – Bulletin of the National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudriy. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology, issue 1 (11), 159–167* [in Ukrainian].
8. Nedyukha M. (2010). Pravova polityka Ukrayiny: novitni vymiry. *Visnyk Akademiyi upravlinnya MVS – Bulletin of the Academy of Management of the Internal Affairs Ministry, 4(16), 38–45* [in Ukrainian].
9. Nahornyuk I. V. (2012). Pytannya polityky i prava v sferi Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny. *Yevropeys'ki perspektyvy – European perspectives, 3(3), 170–174* [in Ukrainian].
10. Selivanov A. (2011). Doktryna «okhorony Konstytutsiyi Ukrayiny» v period aktyvnykh politychnykh zadumiv pro yiyi reformuvannya. *Visnyk Konstytutsiynoho sudu Ukrayiny – Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine, 1, 75–82* [in Ukrainian].
11. Taran D. P. (2015). Zakhyst konstytutsiyi: osnovni suchasni pidkhody. *Forum prava – The Law Forum, 3, 212–218* [in Ukrainian].
12. Todyka YU. N. (2001). Konstituciya Ukrainy – Osnovnoj Zakon gosudarstva i obshchestva. Har'kov: Fakt [in Ukrainian].

13. Selivanov A. O. (2009). Konstytutsiya. Hromadyanyn. Sud. Profesiyni ta suspil'ni pohlyady. Kyiv: UAID «Rada» [in Ukrainian].
14. Miroschnychenko Yu. (2011). Kontrol' Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny za doderzhanniam protsedury vnesennya zmin do Konstytutsiyi Ukrayiny yak zasib zabezpechennya yiyi verkhovenstva. *Visnyk Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny: zahal'noderzhavne periodychnе vydannya – Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine: national periodical*, 1, 42–52 [in Ukrainian].
15. Shemshuchenko Yu., Yushchuk O. (2007). Polityka, pravo, Konstytutsiya. *Pravo Ukrain – Ukraine Law*, 8, 6–8 [in Ukrainian].
16. Matveyeva H. (2011). Polityko-pravovi koliziyi v Ukrayini yak predmet politolohichnykh doslidzhen' *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filosof's'ko-politolohichni studiy – Bulletin of Lviv University. Series: philosophical and political studies, issue 1*, 259–269 [in Ukrainian].

Мануйлов Евгений Николаевич, доктор философии, профессор, профессор кафедры философии, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

Калиновский Юрий Юрьевич, доктор философских наук, профессор, профессор кафедры философии, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

ВЛИЯНИЕ «ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТИ» НА БЫТИЕ ПРАВОВЫХ НОРМ И ЦЕННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ОТЕЧЕСТВЕННОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ СТРОИТЕЛЬСТВЕ

Проанализированы сущностные характеристики принципа «политической целесообразности». Определено влияние его реализации на бытие правовых ценностей и норм в процессе развития украинского государства. Показаны негативные и позитивные аспекты принятия политических решений на основе принципа «политической целесообразности». Доказано, что применение принципа «политической целесообразности» в отечественном политико-правовом пространстве может усиливать легитимационный потенциал действующей власти или наоборот дестабилизировать систему политических отношений.

Ключевые слова: принцип «политической целесообразности»; политико-правовые ценности; государственное строительство; легитимация; правовые нормы.

Manuilov Evgen Mykolayovych, Doctor of Philosophy, Professor,
Professor of the Department of Philosophy, National Law University
named after Yaroslav Mudriy, Kharkiv, Ukraine

Kalynovsky Yuriy Yuriyovych, Doctor of Philosophy, Professor,
Professor of the Department of Philosophy, National Law University
named after Yaroslav Mudriy, Kharkiv, Ukraine

THE INFLUENCE OF «POLITICAL EXPEDIENCY» ON THE EXISTENCE OF LEGAL NORMS AND VALUES IN THE MODERN NATIONAL STATE BUILDING

Problem setting. *The mutual influence of politics and law, in accordance with political and legal values in a democratic society, is a rather controversial issue. It is generally known that politics should not affect the right, and political activity should be subordinated to law. At the same time, during the development of a democratic, law-governed state, situations arise that require rapid reaction to overcome social conflicts and contradictions, the preservation of civil peace, the establishment of justice and equilibrium in society. In such cases can be implemented the principle of «political expediency». The application of this principle on the one hand allows solving complex socio-political contradictions in the absence of the necessary legal norms, and on the other hand, the political motivation of decisions without proper legal justification should be perceived as an exception, which is appropriate only in socially sensitive crisis circumstances.*

Recent research and publications analysis. *The problem of interaction between politics and law, the peculiarities of the application of the principle of «political expediency» in domestic political practices, the influence of the political situation on the existence of legal values and norms, was reflected in the works of such researchers as N. Dobrenka, A. Kukuruz, S. Maksimov, G. Matveeva, I. Nagornyyuk, M. Nediuha, A. Selivanov, Y. Shemshuchenko and others.*

Paper objective. *The purpose of our research is to clarify the peculiarities of the implementation and influence of the principle of «political expediency» on the establishment and existence of legal values during the development of a democratic state in Ukraine.*

Paper main body. *In a negative scenario, the application of the principle of «political expediency» may have a dominant subjective component, and the treatment of certain socio-political and economic events corresponds to the interests of only a part of the political class and society. At the same time, the acceptance of a political and legal decision on the principle of «political expediency» in a positive way should be the result of a broad socio-political consensus, which was developed because of consultations between political forces, dialogue with civil society, etc. With that, any politically motivated decision requires legal registration and must not run counter to the current Constitution.*

A legal norm based on the principle of «political expediency» may have a twofold character: as a temporary mechanism for the restoration in society of such legal values as justice, legality, freedom, etc., or as a basis for the implementation of case law. In the second option, the legal norm should have a deep and systematic value, filling the existing legislative gap, reformatting relations in a certain area of public life.

According to experts, the implementation of the principle of «political expediency» in legal form can increase the legitimacy of the political class, institution, political regime as a whole, or vice versa, have a reverse delegitimizing effect. In order to strengthen the legitimate component of the political regime, it is extremely important that the taken decision is in line with the values of the political and legal culture of different sections of the population.

In the public consciousness, the Constitution is an embodiment of justice, a stable law and order, legal legality when its provisions form the basis for the acceptance of politically expedient decisions, which are necessary to society. That is why the realization of the principle of «political expediency» should be carried out on the basis of constitutional norms and values.

Conclusions of the research. *Thus, the implementation of the principle of «political expediency» and its impact on the existence of legal values at the present stage of domestic state building is ambivalent. On the one hand, the application of the aforementioned principle allows solving socio-political conflicts and restoring (consolidating) democratic political and legal values, overcoming the social crisis in cases where the mechanisms for its solution are not fixed in the current law. On the other hand, the principle of «political expediency» can be used by political forces as means of fighting for power, as a technology to promote narrow-party interests.*

Short Abstract for an article

Abstract. *It was analyzed the essential characteristics of the principle of «political expediency». It was determined the influence of its realization on the existence of legal values and norms in the process of development of the Ukrainian state. It was shown the negative and positive aspects of making political decisions based on the principle of «political expediency». It was proved that the application of the principle of «political expediency» in the domestic political and legal space might increase the legitimacy potential of the current government or, conversely, destabilize the system of political relations.*

Keywords: *the principle of «political expediency»; political and legal values; state building; legitimation; legal norms.*

